

โรคผิวหนังที่มากับน้ำท่วม

พญ.สุเพ็ญญา วโรทัย

นพ.สมนัส บุญยะรัตเวช

ภาควิชาตจวิทยา Faculty of Medicine Siriraj Hospital

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

ปัญหาอุทกภัยในประเทศไทยที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลัน หรือเกิดน้ำท่วมขังนาน ต่างก็ส่งผลกระทบกับชีวิตประจำวันของประชาชนอย่างมาก ทั้งด้านสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนทรัพย์สินของผู้ประสบภัย ปัญหาหนึ่งที่พบได้บ่อยคือโรคผิวหนัง โดยเฉพาะที่เท้าซึ่งเป็นอวัยวะที่ต้องสัมผัสหรือย่ำน้ำเป็นเวลานาน เนื่องจากเมื่อเกิดอุทกภัยกระแสน้ำจะพาสิ่งสกปรก สารเคมี ทำให้เกิดการระคายเคืองที่ผิวหนัง รวมถึงเชื้อโรคต่าง ๆ แพร่กระจายปะปนอยู่ในน้ำที่ท่วมขัง เชื้อโรคสามารถเข้าทางบาดแผล หรือรอยถลอก มีบาดแผลจากการทิ่มตำ สิ่งมีคม หรือการกระแทกจากวัตถุที่อยู่ในน้ำที่ขุ่น รวมถึงความชื้นแฉะที่มีผลต่อโครงสร้างของผิวหนังเอง เกิดการเปื่อยยุ่ย หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงของจุลชีพประจำถิ่นที่ผิวหนังจนเกิดเป็นโรคขึ้น นอกจากนี้ภาวะน้ำท่วมขังจะส่งผลต่อระบบสาธารณสุขโดยเฉพาะการขาดน้ำสะอาด อาจทำให้โรคผิวหนังบางอย่างเช่น กลากเกลื้อน พบมากขึ้นได้

และผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปทำให้สัตว์ต่าง ๆ โดยเฉพาะสัตว์จำพวกแมลง สัตว์มีพิษหลายชนิดหนีน้ำออกจากถิ่นที่อยู่เดิมมาอาศัยร่วมกับมนุษย์มากขึ้น และน้ำท่วมขังเป็นที่เพาะพันธุ์ของแมลงนำโรคหรือแมลงก่อกวนต่าง ๆ จากสาเหตุดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จึงก่อให้เกิดโรคผิวหนังที่พบร่วมกับภาวะน้ำท่วม

สิ่งที่ควรพิจารณาที่สำคัญอีกอย่างคือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้ป่วยเองคือความแข็งแรงมีภูมิคุ้มกันปกติ หรือเป็นผู้ป่วยที่มีภาวะพร่องภูมิคุ้มกัน ทั้งที่เกิดจากโรคประจำตัว หรือจากยา ซึ่งในกรณีที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องเช่น ได้รับยากดภูมิคุ้มกัน การปลูกถ่ายอวัยวะ ได้ยาเคมีบำบัด ในโรคมะเร็ง ภาวะพร่องโภชนาการ ฯลฯ ผู้ป่วยกลุ่มดังกล่าวควรได้รับการดูแลโดยแพทย์

โรคผิวหนังที่พบได้บ่อยในช่วงอุทกภัยที่ขอกกล่าวถึงในบทความนี้คือ น้ำกัดเท้า การติดเชื้อที่ผิวหนัง และโรคผิวหนังที่เกิดขึ้นจากแมลงและสัตว์มีพิษกัด

1. น้ำกัดเท้า

เป็นโรคผิวหนังชนิดแรกที่จะเกิดหลังการสัมผัสน้ำสกปรกต่อเนื่องซ้ำกัน มักเกิดขึ้นในสัปดาห์แรก โดยทั่วไปเรามักเข้าใจกันว่าโรคน้ำกัดเท้านี้มีสาเหตุมาจากการติดเชื้อราที่เท้า ความเชื่อนี้ไม่เป็นความจริงเสมอไป เนื่องจากเชื้อราต้องอาศัยระยะเวลาในการเจริญเติบโตระยะหนึ่งก่อนจะก่อโรคที่ผิวหนังได้ แต่อย่างไรก็ตามการแยกโรคทั้งสองออกจากกันต้องอาศัยการตรวจร่างกาย และการตรวจทางห้องปฏิบัติการซึ่งมีข้อจำกัด ในการดูแลผู้ป่วยจำนวนมากที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในภาวะฉุกเฉิน

สาเหตุของน้ำกัดเท้าเกิดจากการระคายเคืองของผิวหนังเนื่องจากความเปียกชื้นและการสัมผัสสิ่งสกปรก สารเคมีต่างๆ ในน้ำท่วมขังทำให้เกิดผื่นผิวหนังอักเสบขึ้น ผิวหนังจะมีลักษณะเปื่อยลอก โดยเฉพาะที่บริเวณซอกนิ้วเท้า อาจมีอาการคันแดง ตุ่มน้ำที่มีอาการแสบหรือคันร่วมด้วย (รูปที่ 1,2)

รูปที่ 1

รูปที่ 2

การป้องกันการเกิดน้ำกัดเท้า คือการต้องหลีกเลี่ยงการสัมผัสน้ำท่วมขัง หากเลี่ยงไม่ได้ต้องล้างเท้าด้วยน้ำสะอาดและสบู่ทันทีหลังการสัมผัสน้ำสกปรก แล้วเช็ดเท้า ซับให้แห้ง โดยเฉพาะบริเวณซอกนิ้วเท้าแห้งอยู่เสมอ หากมีแผลลอกบริเวณเท้าอาจต้องใช้น้ำยาฆ่าเชื้อ เช่น povidone iodine เช็ดล้างด้วยควรหลีกเลี่ยงสารตัวทำลายที่ระคายเคืองเช่นแอลกอฮอล์เพราะแม้จะมีฤทธิ์ทำลายเชื้อโรคแต่ก็ก่อให้เกิดการระคายเคืองที่มากเช่นกัน

หากเกิดผื่นน้ำกัดเท้าแล้ว การรักษาเบื้องต้นคือการใช้ยาหรือครีมที่มีฤทธิ์ชุ่มชื้น ลดการระคายเคืองเช่นครีมเบสทาบริเวณผื่น อาจเลือกใช้ครีมต้านการอักเสบที่มีฤทธิ์แก้คันในระดับอ่อนหาได้แต่ไม่ควรติดต่อกันเกิน 4-5 วัน และถ้าเป็นไปได้ไม่ควรใช้ยาแก้คันที่มีส่วนผสมของยาต้านอักเสบเช่นสเตียรอยด์และยาต้านเชื้อราในหลอดเดียวกัน หากยังไม่แน่ใจการวินิจฉัยเนื่องจากอาจบดบังอาการของการติดเชื้อระยะต้นได้ และทำให้เกิดผลเสีย นอกจากนั้นยาจำพวกขี้ผึ้งรักษาเชื้อรา รุนเก่าที่มีฤทธิ์กัดให้ผิวหนังชั้นบนลอกออก จะเพิ่มการระคายเคืองต่อผิวหนัง ทำให้อาการแดง ลอก แสบคันเป็นมากขึ้นได้อีกด้วยจึงควรหลีกเลี่ยงยาดังกล่าว

2. การติดเชื้อที่ผิวหนัง

การติดเชื้อแบคทีเรีย หลังมีผื่นน้ำกัดเท้าเกิดขึ้น บริเวณที่ผิวเปื่อยลอกจะเป็นจุดที่เชื้อแบคทีเรียในน้ำสกปรกเข้าสู่ผิวหนังแล้วก่อโรคได้ง่ายขึ้น การติดเชื้อแบคทีเรียที่ผิวหนังอาจเป็นการติดเชื้อในผิวหนังชั้นตื้นเกิดจากเชื้อประจำถิ่นที่ก่อโรคจากความอับชื้น จะทำให้ผิวหนังผาทำมีลักษณะเปื่อยยุ่ย เป็นหลุมเล็ก ๆ จำนวนมาก มีกลิ่นเหม็นที่เรียกว่าโรคเท้าเหม็นเป็นรู (รูปที่ 3) หรืออาจเกิดเป็นตุ่มหนอง รุขุมขนอักเสบ หากการติดเชื้อลุกลามลงในผิวหนังชั้นลึกเกิดเป็นกลุ่มโรคจำพวกไฟลามทุ่ง ผิวหนังจะบวมแดงร้อน กดเจ็บ มีไข้ และลามเร็วไปยังบริเวณใกล้เคียง (รูปที่ 4) ต่อมาอาจมีไข้สูงและต่อมน้ำเหลืองบริเวณขาหนีบโตร่วมด้วย โดยเฉพาะในกรณีผู้ที่มีโรคประจำตัวบางอย่างของภูมิคุ้มกัน เช่น เบาหวาน ตับแข็ง โลหิตจางธาลัสซีเมีย เป็นต้น ในกรณีนี้การติดเชื้อมักรุนแรง ลามเร็ว และอาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ดังนั้นหากมีอาการของการติดเชื้อในผิวหนังชั้นลึกหรือเป็นผู้มีภาวะพร่องภูมิคุ้มกันตามที่กล่าวมาข้างต้น ต้องรีบไปพบแพทย์เพื่อทำการรักษาได้ทันทั่วทั้งที่เนื่องจากอาจจำเป็นต้องให้ยาฆ่าเชื้อทางเส้นเลือด

รูปที่ 3

รูปที่ 4

ในกรณีที่มีบาดแผลจากการถูกของมีคมได้น้ำที่มดดำ นอกจากจะติดเชื้อแบคทีเรียแล้วยังมีโอกาสติดเชื้อบาดทะยักได้ จึงต้องฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักด้วย รวมถึงโรคติดเชื้อที่รุนแรงที่มาภับน้ำท่วมเช่นโรคฉี่หนูที่ผู้ป่วยจะมีไข้สูง ปวดเมื่อยตามตัวปวดกล้ามเนื้อ ตัวเหลือง ฯลฯ ในกรณีนี้ควรไปพบแพทย์

การติดเชื้อรา หากมีอาการของภาวะน้ำกัดเท้าต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลานานๆ ผิวที่เปื่อยลอกโดยเฉพาะที่บริเวณซอกนิ้วจะติดเชื้อราได้ ซึ่งจะมีอาการผื่นแดงและมีขุยขาวลอกบริเวณซอกนิ้ว (รูปที่ 5) หรือเป็นชนิดผื่นหนา เปื่อยยุ่ย ลอกเป็นขุยทั้งที่ฝ่าเท้าและซอกนิ้ว มีกลิ่นเหม็น (รูปที่ 6-8) หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า ฮองกงฟุต ซึ่งก็เกิดจากเชื้อกลากชนิดหนึ่งนั่นเอง หากปล่อยให้การติดเชื้อราที่เท้าเป็นเรื้อรังผื่นจะหนาขึ้นเรื่อยๆ และยากต่อการรักษาให้หายขาด นอกจากนี้การติดเชื้อราที่บริเวณง่ามนิ้วเท้าจะเป็นทางที่เชื้อแบคทีเรียเข้าก่อโรคที่ผิวหนังได้ง่ายขึ้นอีกด้วย

รูปที่ 5

รูปที่ 6

รูปที่ 7

รูปที่ 8

การรักษาเชื้อราที่ผิวหนัง ให้ได้ผลต้องทายาฆ่าเชื้อราอย่างสม่ำเสมอ และแม้ว่าอาการผื่นคันจะดีขึ้นก็ไม่ควรหยุดยาทันที แต่ควรทายาต่อเนื่องไปอย่างน้อย 4 สัปดาห์ ควรหลีกเลี่ยงยาทาฆ่าเชื้อโรคอื่น ๆ ที่มีฤทธิ์ระคายเคืองต่อผิวหนัง เช่น แอลกอฮอล์เพราะจะทำให้ผิวแห้งคันมากขึ้น ที่สำคัญควรรักษาความสะอาดโดยพยายามให้เท้าแห้งอยู่เสมอจะช่วยป้องกันการกลับเป็นซ้ำของโรคได้

3. โรคผิวหนังจากแมลงและสัตว์มีพิษ

การถูกสัตว์มีพิษกัดต่อย การถูกสัตว์มีพิษได้แก่ ตะขาบและแมงป่อง หรืองูพิษกัดต่อย ทำให้มีอาการแดงอักเสบ ปวด และบวมบริเวณรอบๆรอยเขียวที่ถูกกัดต่อยได้อย่างมาก ปัญหาที่ต้องระมัดระวังคือ บางครั้งต้องแยกจากการถูกงูพิษกัดโดยเฉพาะหากถูกกัดต่อยในเวลากลางคืนซึ่งมองไม่เห็นชนิดของสัตว์ที่กัด การใส่รองเท้าที่มีส่วนปกป้องปลายเท้าเดินในแหล่งน้ำขุ่น สามารถป้องกันได้ หรือเมื่อจะสวมใส่รองเท้าบูทหุ้มส้นทรงสูง ก็ควรเคาะและเทหาวัตถุแปลกปลอมหรือสัตว์มีพิษที่อาจหลบซ่อนอยู่ในรองเท้า

หากถูกสัตว์เหล่านี้กัดต่อย ควรไปพบแพทย์ แพทย์จะให้รับประทานยาฆ่าเชื้อเพื่อป้องกันการติดเชื้อแทรกซ้อน ยาลดอาการปวดและบวม ที่สำคัญนอกจากการอักเสบของแผลแล้ว พิษจากสัตว์เหล่านี้อาจมีผลต่ออวัยวะภายในบางอย่าง เช่น ไต ดังนั้นหากยังไม่สามารถไปพบแพทย์ได้ ผู้ถูกกัดต้องสังเกตสีและปริมาณของปัสสาวะอย่างน้อย 24 ชม. หากปัสสาวะลดลงหรือเป็นสีแดงต้องรีบไปพบแพทย์ทันที

ผื่นแมลงกัด มักเกิดในผู้อพยพที่ต้องอาศัยนอนรวมกันที่ศูนย์โดยไม่มีมุ้งหรือเครื่องป้องกันแมลง มักเกิดจากยุงหรือหมัดกัด ลักษณะผื่นพบเป็นตุ่มนูนแดงคัน อาจพบรอยที่แมลงกัดเป็นจุดแดงเล็กๆ ที่กลางตุ่ม และอาจมีวงขาวรอบๆ พบรอยโรคเด่นที่ผิวหนังบริเวณนอกร่มผ้า การรักษาได้แก่การใช้ยาทาแก้คันร่วมกันรับประทานยาแก้แพ้แก้คัน

ผื่นแพ้สัมผัสจากด้วงก้นกระดก ด้วงก้นกระดกเป็นแมลงขนาดเล็กลำตัวสีส้มสลับดำ (รูปที่ 9) มักอาศัยอยู่ตามสวนหรือในบริเวณที่มีต้นไม้มาก ที่ลำตัวของแมลงชนิดนี้จะมีสารซึ่งสามารถก่อให้เกิดการระคายเคืองต่อผิวหนังได้หากไปสัมผัส มักพบผื่นชนิดนี้ในคนที่ต้องขนหรือซากต้นไม้ พุ่มไม้ หรือพักอาศัยอยู่ในสวน ลักษณะผื่นจะเป็นปื้นแดง แสบ คัน อาจมีรอยไหม้หรือตุ่มหนองเล็กๆ อยู่กลางรอยโรค รอยโรคอาจมีลักษณะเป็นทางยาวตามแนวที่แมลงบินผ่าน หรือตามรอยที่ผู้ป่วยเกา และอาจพบผื่นรูปร่างสมมาตรที่บริเวณข้อพับ ใต้บอย (รูปที่ 10, 11) การรักษาได้แก่การใช้ยาทาแก้คันร่วมกับการรับประทานยาแก้แพ้แก้คัน

ในศูนย์พักพิงที่มีคนอยู่อาศัยหนาแน่น สุขอนามัยไม่ดี อาจมีการติดเชื้อเหา ที่สามารถแพร่กระจายได้เร็ว

รูปที่ 9

รูปที่ 10

รูปที่ 11

ภาวะอุทกภัยและน้ำท่วมขัง อาจทำให้เกิดโรคผิวหนังหลายชนิดติดตามมา การทำความสะอาดผิวหนังที่สัมผัสน้ำท่วมขังด้วยน้ำสะอาดและสบู่หลังลุยน้ำ หลีกเลี่ยงการลุยน้ำหากมีรอยถลอกหรือบาดแผล การระวังรักษาผิวหนังให้แห้งอยู่เสมอ และการป้องกันการกัดต่อยจากแมลงต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถลดการเกิดโรคผิวหนังต่าง ๆ ได้ อย่างไรก็ตาม การดูแลสุขภาพแวดล้อมที่ขาดสุขภาวะในช่วงอุทกภัยจึงหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าวได้ยาก การมีความรู้เกี่ยวกับโรคทางผิวหนังที่พบได้บ่อยจากน้ำท่วมและการดูแลตนเองในเบื้องต้นอย่างถูกวิธีจะช่วยลดการเกิดภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงต่าง ๆ ได้